

**Anna Gumowska, *Na peryferiach fanfiction.*
*Najmniejsze formy literackie w fandomie Harry’ego
Pottera*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego,
Gdańsk 2016, ss. 143**

Przedstawiana tu publikacja jest dziełem doktorantki Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Gdańskiego i stanowi nieco przeredagowaną wersję jej pracy magisterskiej napisanej pod kierunkiem profesor Ewy Rogowskiej-Cybulskiej. Ten udany monograficzny debiut naukowy Anny Gumowskiej w pełni zasługuje na zainteresowanie nie tylko środowiska językoznawczego.

Tytuł książki precyzyjnie zapowiada jej treść – monografia dotyczy małych form literackich powstających w fandomie¹ *Harry’ego Pottera*, reprezentujących zatem teksty z zakresu fanfiction², ale stanowiących peryferyjną część twórczości fanów cyklu powieściowego Joanne Rowling. Zwięzły *Spis treści* (s. 5) rzeczowo przybliży czytelnikowi zawartość kolejnych rozdziałów, jednocześnie dokumentując przejrzystą, dobrze przemyślaną kompozycję całej pracy. W tym miejscu warto podkreślić z uznaniem trafność wyboru tematu dociekań badawczych gdańskiej Autorki. Fanfiction to twórczość literacka mało znana starszej części społeczeństwa, ale ciesząca się dużą popularnością wśród młodych uczestników współczesnej kultury i bardzo dla niej charakterystyczna.

We *Wstępie* (s. 7–9) znajdujemy autorską zapowiedź nowatorstwa opracowania – jak potwierdza dalsza lektura w pełni zrealizowanego – polegającego na interdyscyplinarnej językoznawczo-genologicznej perspektywie opisu funkcjonowania wybranych małych (tytułowych: najmniejszych) form literackich

1 *Fandom* – środowisko fanów skupionych wokół jednego tekstu podstawowego; nazwa ta obejmuje zarówno tworzące się w środowisku fanów grupy społeczne, jak i ich szeroko pojęte praktyki, w tym także praktyki literackie (por. s. 141).

2 *Fanfiction* – zjawisko pisarskiej twórczości fanów bazującej na tekście podstawowym (tu cyklu powieści o Harrym Potterze) i różnorodnych praktyk literackich skupionej wokół niej społeczności (por. tamże).

w przestrzeni Internetu. Anna Gumowska nie ogranicza się przy tym do analizy jedynie kilku gatunków z fandomu interesującego ją cyklu powieściowego – przedstawia je i interpretuje ich rolę na szerokim tle współczesnego życia literackiego w rzeczywistości realnej i wirtualnej, czyniąc to w sposób rzetelny i interesujący. We *Wstępie* zapowiada też szkicowo zawartość poszczególnych rozdziałów książki oraz wskazuje źródło materiału badawczego, którym jest archiwalne internetowe forum dyskusyjne Twój.net HP Fanfiction.

Rozdział I („*Harry Potter*” a kulturowe konteksty zjawiska fanfiction, s. 11–24) przybliży czytelnikowi powstanie zjawiska fanfiction z perspektywy kulturoznawczej. Porównując potteromanię do XVIII-wiecznej gorączki werterowskiej, Autorka podkreśla – znacznie wykraczającą poza zwykłe przejawy uwielbienia – literacką aktywność fanów *Harry’ego Pottera*. Oryginalnie i twórczo wybiera do opisu tekstów z zakresu fanfiction instrumentarium badawcze wykorzystywane w literackiej teorii apokryficznej. Inteligentnie zauważa bowiem, że „tematyczny związek z kanonem oraz intencja uzupełnienia przedstawionych w nim treści” (s. 14) stanowią wspólną domenę konstrukcyjną apokryfu i fanfiction. Podobieństw między tak, zdawałoby się, dalekimi sobie sferami działalności literackiej Autorka wskazuje zresztą bardzo dużo, co odnotowuję z recenzencką satysfakcją.

W dalszej części rozdziału I uznanie budzi też zgrabne wykorzystanie przez Annę Gumowską modelu relacji zachodzących między poszczególnymi elementami życia literackiego (zaproponowanego przez Krzysztofa Dmitruka w latach 70. XX wieku na podstawie wcześniejszych tez Marii Straszewskiej) do zarysowania cech literatury współczesnej i ukazania fenomenu *Harry’ego Pottera* na jej tle. Obraz literatury XXI wieku uzupełnia wieloaspektowo przedstawiona przez Autorkę sytuacja pisarskiej twórczości w Internecie.

Celem rozdziału II (Fanfiction *potterowe*, s. 27–40) jest przybliżenie czytelnikowi zjawiska internetowej literackiej twórczości fanów cyklu Joanne Rowling. Anna Gumowska czyni to, z właściwą jej troską o kontekst kulturowy, na szerszym tle funkcjonowania fanfiction w ogóle. W odniesieniu do fanfiction potterowego wskazuje wykorzystywane w nim gatunki literatury ogólnej oraz specyficzne, charakterystyczne tylko dla niego, dokonując ich wszechstronnego opisu i przeprowadzając różne ich klasyfikacje. Omawia też typy literackich rywalizacji obecnych w potterowym fandomie. Rozdział nie budzi wątpliwości i zastrzeżeń merytorycznych. Autorka świetnie radzi sobie m.in. ze wskazywaniem etymologicznej motywacji pojawiających się tu terminów.

Część analityczno-interpretacyjną książki stanowią rozdziały III–VI (s. 43–128), w których Anna Gumowska szczegółowo omawia cechy charakterystyczne tekstów tworzonych w ramach potterowego fanfiction: limery-

ków (rozdz. III, s. 43–60), moskalików (rozdz. IV, s. 63–84), lepiei (rozdz. V, s. 87–110) oraz pozostałych małych form literackich (rozdz. VI, s. 113–128). Każdy z gatunków znanych w literaturoznawstwie przedstawiony jest tu najpierw z punktu widzenia genologii ogólnej, a dopiero na tym tle – w odniesieniu do analizowanego fanfiction. Taka powtarzalna struktura opisu pozwala Autorce wskazać w fanowskich realizacjach małych form literackich (głównie poetyckich) ich cechy ogólnogatunkowe, a następnie wyraziście podkreślić znamiona swoiste, potterowe. Autorka czyni to precyzyjnie i dogłębnie, wykazując się zdolnościami interpretacyjnymi tak w zakresie literaturoznawstwa, jak lingwistyki. Nie ogranicza się przy tym do wyszczególnienia i zilustrowania odpowiednimi przykładami kolejno przedstawianych cech, ale każdorazowo trafnie podkreśla ich funkcjonalne uzasadnienie (jak choćby rezygnację z frywolnej tematyki limeryków czy zmianę nacionalnego bohatera zbiorowego i miejsca kary na realia potterowe w moskalikach).

W przypadku lepiei oraz małych form literackich omawianych w rozdziale VI Autorka w zasadzie samodzielnie tworzy teoretycznoliterackie podwaliny przedstawianych gatunków. Czyni to bardzo sprawnie i przekonująco. Potwierdza tu, ujawnioną już wcześniej, umiejętność dostrzegania wielu różnych aspektów postawionego przed sobą problemu badawczego, wielowymiarowego jego zgłębiania i przystępnego, przejrzystego opisu. Podziw budzi samodzielność sprawnie przeprowadzanych analiz oraz zdolność abstrakcyjnego uogólniania, pozwalająca Autorce budować na ich podstawie przekonującą teorię.

Część zasadniczą książki kończy zgrabne trzystronicowe *Zakończenie* (s. 131–133), niepowielające – co stanowi niewątpliwą zaletę – treści zawartych we wcześniejszych partiach tekstu i będące widocznym dowodem talentu Autorki do syntezy.

Zamieszczona w książce bogata literatura przedmiotu (s. 135–139), a zwłaszcza liczne i trafne odwołania do niej w tekście świadczą o erudycji Autorki i zdolności do operatywnego wykorzystywania szerokiej wiedzy humanistycznej we własnych naukowych rozważaniach.

Cennym uzupełnieniem tekstu podstawowego jest zamieszczony po bibliografii *Słowniczek* (s. 141–143), zawierający terminy związane z poruszaną w pracy tematyką, a nieznanie powszechnie poza kręgiem zwolenników fanfiction i fanów *Harry'ego Pottera* (jak choćby: *betareading* 'redakcja i korekta tekstu fanfiction obejmująca poprawki stylistyczne i merytoryczne, a także dbałość o zgodność z kanonem', *challenge* 'rodzaj otwartego konkursu, w ramach którego należy napisać tekst fanfiction spełniający podane przez pomysłodawcę warunki', *severitus* 'gatunek fanfiction z fandomu *Harry'ego Pottera*

powstały w odpowiedzi na challenge; podstawowym warunkiem *severitusu* jest przedstawienie Severusa Snape'a jako ojca Harry'ego Pottera', *slash // yaoi* 'gatunek fanfiction opisujący relacje homoerotyczne między bohaterami, którzy w tekście podstawowym nie przejawiali tendencji homoseksualnych').

Wszystkie poczynione powyżej uwagi wskazują jednoznacznie, że mamy do czynienia z monografią oryginalną, ważną i potrzebną, mimo że dotyczącą – zdawałoby się – tylko niewielkiego wycinka niszowej twórczości literackiej fanów *Harry'ego Pottera*, zamieszczanej na internetowym forum. Ze względu na kierunek zmian zachodzących we współczesnej kulturze (w tym literackiej) i w zakresie kanałów jej upowszechniania jest to jednak temat istotny, uświadamiający czytelnikowi obecność i rangę nowych obszarów twórczej działalności młodego pokolenia Polaków. A cenna praca Anny Gumowskiej wiedzę na ten mało znany temat odkrywczo nam przybliżyła. We wzorcowo skomponowanej monografii Autorce udało się przekonująco ukazać korzenie współczesnej twórczości fanowskiej w starszej (apokryfy, limeryki), nowszej (moskaliki) i całkiem nowej (lepiej) tradycji literackiej, a także podkreślić właściwe tej „młodej” sferze życia literackiego nowatorstwo i swoistość. Po publikację tę z korzyścią mogą sięgnąć zarówno lingwiści i literaturoznawcy, jak i kulturoznawcy czy socjologowie.

Recenzowana książka jest przy tym dziełem interesującym, przystępnym i przyjemnym w lekturze, co zawdzięcza przejrzystemu, jasnemu, a zarazem *stricte* naukowemu stylowi oraz umiejętności posługiwania się poprawną polszczyzną przez Autorkę. Słowa uznania należą się też grafikowi Wydawnictwa Uniwersytetu Gdańskiego, Filipowi Sendalowi, który urozmaicił tekst monografii biało-czarnymi ilustracjami poprzedzającymi każdy rozdział, z powodzeniem wprowadzającymi czytelnika w atmosferę tajemniczego, baśniowego, potterowego świata.

Małgorzata Witaszek-Samborska

